List 19. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 9. maja 1866.

Gospodarske stvari.

Razstava kmetijskih pridelkov na Dunaji.

Govorilo se je, da zavoljo nemirnega časa, v kterem se je vojske bati, ne bode letošnje dunajske razstave. Al, kakor priča pismo, ktero je kmetijska družba kranjska prejela od prvosedstva nemškega kmetijskega zbora, ne bode sicer napovedanega zbora, al razstava bode in se začne 17. dne tega meseca.

Ako jemlješ zemlji, dajaj ji tudi!

Umni gospodar se mi zdi kakor umni kapitalist, čegar vedna skrb je, da svoje premoženje ali svoj kapital modro rabi, kar se dá, pomnožuje, nikdar pa ne zmanjša.

Kapital, ki ga jez mislim, je zemljišče njegovo, je polje njegovo, to mora, ako hoče priden in umen kmetovavec v resnici biti, zmiraj enako dobro in plodno ohraniti; skrbeti mora, da njivam tiste zemeljne dele, iz kterih leto na leto dobiva pridelke svoje, zmiraj marljivo povrača, — da kar so pridelki zemlji izpili, zopet nadomestuje, sicer bi mu rekli, da je zapravljivec svojega kapitala, da svoje njive ropa in da bode svojim otrokom in naslednikom le izpito zemljo zapustil.

Al misliti si ne morem, da bi mogel gospodar vse to živo pred seboj videti, ako si pridno ne zapisuje in marljivo ne računi (rajta), kar in koliko je pridelal, — ako si ne prizadeva z gnojenjem dostojno nadomestiti tega, kar je s pridelkom pobral z njive, — ako nima zapisnika, v kterega zapisuje, koliko je dobil z njive in koliko ji mora dati.

Da tako ravnanje ni prazna igrača, spričujejo sloveči gospodarji novejih časov dovelj; resnica je, kdor je tak zapisnik pri svojem kmetovanji enkrat vpeljal, gotovo ga ne bo več opustil, sicer bi se mogel od svojega najzvestejšega prijatla in pravega svetovavca, ki ga nikdar ne goljufá, ki se mu nikdar ne hlini, ločiti, — zakaj le po tej poti je v stanu napake svojega kmetijstva opaziti in pogreške, ki so se tù in tam v kmetovanje njegovo vrinili, najpred in na tanko izvedeti, da jih popravi in odpravi. Taki zapisniki so živa ogledala, ki gospodarja nikoli ne motijo, pa mu zmiraj resnico pred očí stavijo.

Neki prijazen grajščak mi je pravil, da se je le po tej poti spametoval in gnojenje svojih njiv za več kakor za polovico pomnožil memo poprejšnje starodavne navade svojega očeta; al s tem je dosegel štirikrat veče pridelke od poprejšnjih. Od tega časa pa hodijo tudi gospodarji bližnjih in daljnjih krajev k njemu, da vidijo, kaj dela in kako.

Naj nam je pripuščeno, o tej reči nekoliko več omeniti.

Jez si moč ali rodovitnost zemlje tako mislim, da v nji seme najde to, česar potrebuje, da čvrsto kalí, čvrsto plenja in rodí. Čem več ima take rodovitnosti v sebi, tem močnejša je zemlja. Močna zemlja je tedaj tista, v kteri se rastlina dobro počuti, kjer je čaka z dobrimi jedmí bogato obložena miza, kjer dobí tisti živež lahko, ki ji najbolj tekne in ga najlože prekuha; kjer imajo rastline dovelj vlažnosti in gorkote, da se morejo na vse straní gibati in svoja rastna opravila všečno dovrševati; kjer nahajajo korenike primerne rahlosti in kjer jim ni treba s silo življenja iskati.

Rastline srkajo svoj živež od dveh straní. Nektere so take, ktere srkajo največ živeža svojega, postavimo, ogelnokisline, iz zraka po listji svojem v podobi različnih soparov in gazov, kterih obilo obilo iz zraka dobivajo brez vse človeške pripomoči, in za ktere se nam ni treba pečati. Nektere pa živež svoj večidel iz tal dobivajo, iz kterega svoje gredeljne in bilke sestavljajo in seme redé. Tega iz zraka ne dobivajo. Živež te baže so rudninske tvarine, ki so se izprva naredile iz razprstenega kamnja, in ki jih zopet nahajamo v pepélu, ako sežgemo rastlino. Te tvarine pa hranuje zemlja v dvojni podobi v sebi: ene so kakor v vodi raztopljene, da jih korenine brž srkajo in se jih napivajo v živež svoj, — druge pa so take, ki so kakor v kaki shrambi za prihodnje čase nasute, jih rastline ne morejo pri tej priči povžiti in posrkati, po počasnem razpadu se pa sčasoma zgodé in so rastlinam dober živež. To je kamenje v več ali manj razpadlem in sprstenelem stanu.

Dalje se moramo pa še ozreti na take zemljine dele, kteri prav za prav rastlin ne redé, ampak samo rejo pospešujejo, ker tla ogrevajo, rahljajo in rastline vzbujajo, da raje prekuhujejo in prebavljajo to, kar so povžile. V to vrsto spadajo gnjijoči organski in gnjilca prosti ostanki slame, korenin itd., ki jih sploh rodovitno zemljo (črno zemljo) imenujemo. Po svoji temni barvi vlečejo solnčne žarke bolj na se in tako razgrevajo tla; po svojem gnjijenji razne gaze, kteri srdico na njivi rahljajo in ob enem razvezljivost kamenja pospešujejo. Sèm se prištevajo pa tudi z gnjilcem navzeti deli ali redivne rečí, ktere so zeliščem in rastlinam deloma tudi živež, še več pa, da zbujajo in naganjajo rastlino, da raje jé in pije.

Gospodarska skušnja.

* Hooinbrenkovo oplodovanje žita so skušali tudi v Belgii in na Francozkem, al ne dajó mu nobene hvale. Ne govoreč o tem — pišejo francozki listi — da se H. oplodovanje more samo na majhnem prostoru rabiti, je tudi še na tem brez vspeha.

Národne stvari.

Slovenščina v naših šolah pod krilom dunajskih profesorjev.

Časnik „Ostdeutsche Post“ od 1. t. m. prinaša novico, da je v društvenem zboru učiteljev srednjih šol na Dunaji dne 28. u. m. pod prvosedstvom ravnatelja Pokornega imel profesor Egger govor o ravnopravnosti jezikov na srednjih šolah.

Ko bi se pri tej reči, je neki rekel, ne gledalo samo na národno, ampak tudi na pedagogično-didaktično stran, potlej bi po njegovih mislih zmešnjava v razumkih kmalu zginila. Govornik je neki obširno pretresoval znano debato kranjskega deželnega zbora, v kteri, kakor je trdil, izvedenski razpravki (fachgemässe Ausführungen) grofa Auersperga, dr. Wurzbacha, Kromerja in Deschmana vsacega šolskega človeka zeló zeló zanimajo. Na zadnje je pozval Egger vse pričujoče, naj se udeležijo debate, češ, da bo njihova mirna in izvedenska razsodba „tudi zunaj njihovega zbora“ svojo moč pokazovala. Na to so se neki udeležili profesorji Wretschko, Schmued, Grün in ravnatelj Kopetzky. — Profesor Wretschko, pravi „Ostdeutsche P.“, ki je še le to leto prišel iz Ljubljane, je z objektivnostjo, spoznanja vredno, pretresal predlog „ultraslovenca“ dr. Bleiweisa tako, da mu je zbor ploskal, ko je končal. V prihodnji seji se bo neki debata nadaljevala.

Smejalo se nam je, ko smo prebrali to dunajsko novico. Profesor Egger — Wretschko in pa objektivnost proti nam Slovencem!! Mi poznamo njuno objektivnost še prav dobro iz Ljubljane, in mirne duše rečemo, da sta bila proti Slovencem najbolj takrat objektivna, ko sta si iz Ljubljane proč pomagala. Da bi ju hoteli v tej objektivnosti pač še kteri drugi enaki kulturonosci posnemati!

A kakošna je objektivnost, ki navdaja ta dva gospoda, vidi se do dobrega iz tega, da sta našla, da so govori Auerspergove stranke izvedenski. To je čast, ktere si ti gospodje sami niso lastili, ker večidel v istih govorih sami spoznavajo, da niso izvedenci. Ko bi bila gospoda profesorja res objektivno prebrala njihove govore, z lahkoma bi se bila prepričala, da ti gospodje niso ne le izvedenci, ampak da so še tako odgovarjali, kakor da bi odborovih predlogov ne bili razumeli. Zakaj njihovi govori so ali vse drugo prezirajoči slavospevi nemški kulturi, ali pa grom zoper tiste, o kterih se kramljá, da hočejo nemščino na Kranjskem „čisto pregnati.“

Ali prašamo: čemu je bilo vse le-to? Odborovi predlogi niso nikjer kratili spoštovanja nemški literaturi, in nikoli jim ni bilo na misli, da bi nemščino preganjali; saj so ji na srednjih šolah še več pravice puščali, nego slovenščini. Ravno tako je v odborovem poročilu na tanko in s številkami povedano, da imamo dovolj slovenskih učiteljev, če jih vlada le poklicati hoče, — a ti isti gospodje so se delali, kakor da tega niso slišali, pa so vsi hrup gnali, da za slovenske predmete ne bi bilo učiteljev. Pa take govornike, ki tako v dan kričé in prazno slamo mlatijo, te se drzne Egger-Wretschkova objektivnost izvedence imenovati?! Dr. Bleiweis pa, to se vé, je dunajskim sodnikom prvi „slovenski ultra.“ Grof A. Auersperg in tovarši, ki slovenščini niso privoščili nič, a nemščini vse, ti so izvedenci, — dr. Bleiweis, ki je zastopal predloge, ki nemščini privoljujejo več ko je pravo, on je slovenski ultra! In take razsodbe imenujejo na Dunaji objektivne? Takim izrekom se hvala poje in ploska? Naj gredó rakom žvižgat taki sodniki!

Prašati pa moramo vendar še te dobre dunajske gospode: čemu se vtikajo v naše reči, in kako se predrznejo soditi o zadevah našega naroda, ko ne poznajo ne jezika, ne naših okoliščin in potreb? Sutor ne ultra crepidam!

Ali jih je morebiti kdo najel in naprosil? Čudno se nam dozdeva to, da so se dunajski g. profesorji lotili te reči ravno zdaj, ko je ministerstvo prašanje poslalo do vseh šolskih ravnateljstev: ali se dajo in koliko se dajo v djanje vpeljati tisti predlogi zastran slovenščine, ktere so bili postavili slovenski domorodci v deželnem zboru kranjskem. Pa ne, ko bi bil kak dunajsk ali ljubljansk gospod, ki bi se rad skril za „objektivne dunajske“ hrbte, pomignil tamošnjim profesorjem, naj oddajo svoj tehtni „votum“, češ, da utegne ob svojem času prav hoditi proti kakim učiteljskim ultrasom na Slovenskem? Mi sicer nočemo brez vzroka nikogar dolžiti; al to moramo na glas in resnobno vis. vladi povedati, da, dokler bo ona zastran naše národne ravnopravnosti za svèt prašala take, ki je nočejo, — dokler bo starokopitnim uradnikom in pa nemškim in nemškutarskim šolskim nadzornikom, ravnateljem in učiteljem na razsodbo dajala: ali se ima slovenščini pravica izkazovati v pisarnici in šoli, do tistihmal ne bomo imeli nobenega zaupanja, da bode bolje. Ubogo malo bomo mi jedli kruha od narodne ravnopravnosti, dokler nam ga bodo naši znani nasprotniki rezali! Saj nas je skušnja mnozih let podučila do dobrega, da je zastonj cesarska beseda, zastonj ministerska zapoved, zastonj vsi ukazi, vse postave, dokler je njih izpolnovanje v nasprotnih rokah. Ako nam tedaj vlada hoče zares pravična biti, mora premeniti — osebe.

Slovensko slovstvo.

„Čitavnica.“

Podučni spisi za slovenski národ. Vreduje dr. Ivan Geršak. VII. zvezek.

(Konec.)

Prihodnji spis: „Obrazi iz starodavnega življenja je po Borovskem spisan po najboljših virih in zanimiv za vsakega, ki hoče nekdanje razmere z današnjimi primerjati, kajti „opposita juxta se posita ellucescunt.“

Posebno všeč mi je in gotovo z menó večini bravcev Pleteršnikova: „Najstarša dôba slovenske zgodovine“, ktero vzlasti našim dijakom prav živo priporočam, da jo zopet in zopet beró. Kdor hoče drugih zgodovino brati, mora dobro lastno prej spoznati.

Tudi zoper g. Žličarjev po Lj. Šturu poslovenjeni spis: „O narodnih pesmih in pravlicah plemén slovanskih“ ne bi imel ničesa, ako bi bila vsa knjiga pred menó, in bi tedaj ne bil spis sila preobširen za „Čitavnico.“ Kolikrat, najmanj desetkrat (ker knjiga je jako obširna) bo treba trgati in trgati, predno bo vse prišlo po tacih koscih med svet? Sploh bi gosp. izdatelju svetoval, da preobširnim, zlasti poslovenjenim spisom ne daja prostora, ker s tem marsikterega bravca ostraši. Gosp. Žličar pa tudi s Šturovim spisom prav ne ravná, ker veliko izpušča, in nam tedaj ni mogoče vživati lepote te res zanimive knjige. Svetoval bi mu, naj poslovení vso knjigo na tanko, in jo potem izroči ali „Matici“ ali marljivemu Janežiču ali kakor že bodi, da dobí naše občinstvo Šturovo delo celo v posebni knjigi in ne razkosano in pristriženo. Tudi naj bi dal rokopis izvedenemu slavistu v roke, ker Štur ni narodnih pesmi povsod navajal in so se tedaj vrinile tù in tam pomote, kterih na prvi mahljej ni moč zaslediti. Slednjič naj gospod prestavljavec citira pesmi izvirno (to je, na pr. ruske rusko, češke česko) in še le poleg

izvirnika prestavo, kajti národni duh in pesniška lepota po prestavi čisto onemoreta.

„Kratek popis zemlje“ (V. Ogrinec) in „Pogoji življenja“ (A. Zupančič) se bodeta tudi gotovo prikupila občinstvu, kteremu je knjiga namenjena, le da je prvi sestavek tù in tam nekaj preučeno pisan, ali rajše bi djal, národ pisatelja ne bode umel. Ker za národ piše, bi radi, da bi pisatelj citate poslovenil, sicer so brez koristi, ker govorí v jeziku národu neznanem. Še celó genesis I. 3. navaja: „und Gott sprach, es werde Licht“, ravno kakor da bi bil Bog svet nemški stvarjal.

Sedanjemu času prav primérna sta sostavka: „Socijalne razmere na Francozkem“ (dr. Gršak) in: „O zgodovinskem pravu“ (dr. Srnec), o kterima naj izvedeni slovenski pravniki sodijo. Dobro bi bilo, ako bi naši pravniki pisali kaj o slovanskem pravu, vzlasti prejšnjih časov. Odkar imamo tako izvrstna dela o tem predmetu, kakor so na pr. Maciejowskega: „Historya prawodawstw słowiańskich tom. I-IV. w Warszawie“ 1832—1835 (tudi nemški: Slavische Rechtsgeschichte; aus dem Polnischen übersetzt von Russ & Nawrocki. Stuttgart und Leipzig 1835) ali H. Jirečka: „Slovanské pravo v Čechach a na Moravě.“ V Prazě. I. zv. 1863; II. zv. 1864) in več druzega, se ni bati, da bi po temi tavali. Enaki sestavki bodo gotovo narodu tako všeč, kakor mu dopadajo, to vem sam, Geršakovi članki „O županovanji“, s kterim člankom se je on narodu posebno prikupil ter mu v marsikteri zadregi ustregel. — V gladkem in lepem jeziku so spisani g. Gorenčevi spisi in so tudi tako lahko umevni, da se gotovo ni bati, da bi se kje tudi neknjižnik mogel spotekniti. V enem spisu nas podučuje o zimskem spanji živali, v drugem pa o živalskem življenji v južni Ameriki, tù kakor tam prav živo in po domače, kar gotovo ni kar si bodi.

Z vsega tega se lahko posname, kako zanimive stvarí donaša v svojih predelih „Čitavnica.“ O nobenem spisu se ne smé reči, da bi bil slab, a o marsikterem, da je izvrsten, kakor sem zgoraj omenjal. Želeti je tedaj, da dobí to zares podučljivo in izvrstno vredovano delo prav obilo materijalne podpore, ker duševne ima, kakor sem slišal, obilo. Naj bode tedaj ta knjiga prav živo vsem priporočana, kterim je na srcu omika našega naroda.

V Gradcu 25. aprila. Dr. G. K.

Klasja z domačega polja

1. snopič. (Konec.)

Drugi oddelek 1. snopiča pregleduje Prešernove poezije. Gosp. Stritar, ki je z natanjčnim znanjem vsake vrstice Prešernovih pesem in z izurjenim peresom spisal ta oddelek, sam kaže, na ktero stališče se je v tem pregledu vstopil, rekši, da na pesniku, ki ga čislamo „vse je lepo, vse ljubo, še celó njegove napake.“ Po takem je pa tudi čisto naravno, da v „oziru na našo literaturo (pesniško)“ pred Prešernom je videl le Vodnika, vrstnika Prešernovega nobenega in tudi potomca nobenega. Zato se ta sestavek res more bolj imenovati himna kakor kritika Prešernovih pesem; kritiko nahajamo le bolj v „popravkih“, ki jih pa nismo pričakovali, v 3. oddelku „Klasja“, to je, v drugem ponatisu njegovih poezij.

Da je Prešerin eden izmed naših pesnikov prvakov po samostojnosti in izvirnosti svojih idej in po dovršenosti oblike jezikove, in da je prvi lirični pesnik, to je že davno dognano, in „Novice“ so 1847. leta, ko je izdal Prešerin svojo zbirko, zeló obširno govorile o klasiku našem. Res, da je „Novični“ pretres njegovih poezij, s kterim se niso prikupile vsem čitateljem, izviral iz veliko veče navdušenosti, kakor bolj trezna kritika Čelakowskega v „českem muzeji“ leta 1832. in Čopova v „Illir. Bl.“ leta 1833., al Prešerin je bil naš pesnik, in zato smo gorkeje pisali o njem kakor Čelakowsky, in leta 1847. je národno čutje že mnogo živejše se razodevalo kakor leta 1833., ko je vse delovanje tadanjih rodoljubov v mični „Čbelici“ le bolj zabava bila kakor globokeje národno gibanje. Ko so očí zatisnili Zois, Linhart in Vodnik, ki so se borili za slovenščino na političnem polji (glej Vodnikove politične „Novice“, „Ilirijo oživljeno“ itd.) in v javnem življenji (glej slovenske igre v ljublj. gledišču onega časa itd.), zamrla je potem mila Slovenija; nikogar ni bilo več, ki bi bil prediral zapreke narodne, kajti „Čbelarji“, sicer velike hvale vredni možaki, bili so le bolj slavisti kakor Slovani. Zato slavijo hvaležni Slovenci in bodo slavili na veke Vodnika našega prvega buditelja, a ne zavoljo samih pesem njegovih. Pesem je sicer krasna stvar; al le ena cvetlica je med druzim cvetjem na narodnem polji.

Ako se piše „ozir na našo mlado literaturo“ in se v takem popisu ozira celó na pesnike tujih narodov, čudno se nam dozdeva po tem to, da se ignorira mojster, ki je bil vrstnik Prešernov — Koseski, kteremu je svet izvedencev že davno vès navdušen priznal slavo, da je prvi v pesništvu odprl nam pred njim neznane, čudapolne zaklade jezika slovenskega, njegovo neizmerno krepost in veličanstvo; saj vendar vsak, ki pomni leto 1844., dobro vé, da tudi Prešerin je bil osupnjen, ko je 1844. leta prišla na dan Koseskega „Slovenija“ in da prav res se je videlo takrat, kar Latinec poje .... „obstupuere omnes, intentique ora tenebant.“ In čedalje več je bilo navdušenja o Koseskega geniju, ko so sledile druge izvirne pesmi in prevodi. To so dogodbe, ki se zamolčati ne dajo, in kterim bi se bila spodobila saj besedica, kadar se piše če tudi le memo gredé „ozir na našo mlado literaturo.“ — Radujemo se, da imamo Prešerna, v radosti do njega pa nikdar ne zabimo domačih prvakov, ako je prilika tako blizo, da govorimo celó o tujih izvrstnjakih: talijanskih, nemških itd.

Nobeden pa ni brez marog; pa kaj! saj še solnce ni brez njih. Če tudi mi ne prikladamo tistim, kteri Prešernu očitajo, da je v jeziku bil „enostransk Kranjec“ in še posebno „Gorenec“ in da je to očitno kazal s silo, s ktero je vsaki besedi nakladal akcente, — da se mu je mrzilo bližanje našega jezika jeziku naših južnih bratov (Čelakowsky in Stanko Vraz sta mu v pismih 1838—1840. pa brez vspeha na srce govorila o tem), — da so njegove pesmi vse polne elizij, kar sta mu očitala Čelakowsky in Čop, in o kterih sploh Koseski trdi, da so večidel le lenoba pesnikarska, — da je Prešerin največ in najraji „zaljubljene“ pel, — da kakor je bil mojster v sonetih, ottavi rimi in terci rimi, je bil slab v distihonu itd., bili bi vendar želeli, da bi se bilo saj to opomnilo, o čem naj se ne posnema Prešerin, in to bi bilo temveč potrebno, da bi se bilo saj nekoliko opravičilo to, zakaj so se v sedanjem ponatisu delali popravki tacih poezij, ktere je Prešerin sam izdal in sam skrbno pregledoval pred natisom.

To pa nas napotuje na besedo, ki se nam potrebna zdi, da jo spregovorimo v ponatisu Prešernovih poezij. Izrekati moramo tù željo, naj bi se pri popravljanji Prešernovih pesem ne segalo čez mejo, ktera nikomur ni pripuščena, — in ta meja, čez ktero ne smemo, so oblike. Oblike in pravopis niso bistvena stvar; prav sta tedaj storila izdatelja, da sta zastaréle oblike premenila, na priliko: *iga*, *imu*, moški *am*, *de*, *per* itd. Take staríne predelati v novine je pripuščeno, tako tudi

*

bohoričico prepisati v gajico, ako bi bil Prešerin izdal svojo zbirko v bohoričici, ktero bi dan danes že malokdo brati znal. (Da bi bil Čelakowsky pregovoril Prešerna, da se je poprijel gajice, ni res, ker s Čelakovskim tista leta nista bila v zvezi in že tudi prejšnja leta malo več; saj mu je Čelakowsky 1840. leta pisal: „Ein langes, jahrelanges Schweigen wird mit diesen Zeilen wieder gebrochen.“) Da so se popravili nekteri slovniški pogreški, tudi je prav. Ali je pa prav bilo, da se je „specifičinemu Gorencu“ Prešernu š predelal v šč, ne vemo; Prešerin, kakor smo ga dobro poznali, bi ga gotovo zopet izbrisal, kakor vsaj, uže, lehko itd., ako bi se mu korektura poslala na uni svet. Al če kdo izveličanja išče v teh oblikah, fiat! — Druga pa je s prenaredbami, ki segajo čez oblike. In tudi tacih prenaredeb se v „Klasji“ nahaja mnogo. To pa je greh! Pa res tudi ne razumemo, kako se je môglo tako delati, ker se je vendar v „pregledu Prešernovih poezij“ reklo, da so v vsem dovršene. Da se mu v pesmih prestavljajo stavki in se tako celó kazí tudi rima, kakor v 2. odstavku v „Spomin na Vodnika“, to je napaka, ki naj bi se vprihodnje že iz pietete do vélikega našega pesnika opustila! Še premembi oblike „bilà“, ki je bila prava posebnost Prešernova, bi mi ne pritrdili. — Sklepamo tedaj te vrstice sè živo željo, naj se nam ne prenareja Prešerin v nobeni stvari, ki sega sploh čez pripuščeno mejo, da ga imamo tacega, kakor se nam je sam dal; saj so nam tudi njegove napake ljube.

Vabilo družbe sv. Mohora.

Da se morejo letošnje družbine bukve že meseca julija razposlati, mora se imenik čast. družnikov že prve dni prihodnjega meseca dati v natis; naj se toraj vsak, ki želí še za tekoče leto v družbo stopiti, oglasi vsaj pred koncem tekočega meseca majnika.

Družbin odbor.

Visokočislani gospé Luizi Pesjak-ovi.

„Bodi poslavljena, blaga in vrla buditeljca moja!“
Kličem danes prevesel Tebi v hvaležni spomin.
S klicem si Svojim navdušila srce mi s plamom ljubezni,
Da le za dragi svoj dom neugasljivo gorí.
Spolniti vedno najdražja mi bodejo Tvoja povelja:
Ločil domači se sin nikdar domovja ne bo!

V Ljubljani 9. maja 1866.

Josip Cimperman.

Národno-gospodarske stvarí.

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

Pravila (štatuti) vseh teh redov ali klubov so kakor sem omenil, slična v „miniaturi“ združenim državam. V enem glavnih mest (za Angležko navadno v Londonu ali Manchester-u (izgovarjaj Máncestru) je stolica ali glavno opravilstvo klubovo. Opravilniki so: predsednik, podpredsednik, tajnik, denarničar. Neposrednje k temu glavnemu opravilstvu spadajo distrikti; vsako drugo mesto po Angležkem, kjer je tak klub razširjen, je en distrikt; tako na priliko mesta Hull, Leeds, Sheffield itd. so distrikti za rede, ki imajo stolice v Londonu ali Manchester-u. Vsaki distrikt ima sopet v enem in istem mestu več lóž. Obravnave so tako: Vsaka lóža je v enem obziru za-se in skoro neodvisna. Člani vsake posebne lože imajo svoje opravnike, to je, predsednika, podpredsednika, denarničarja in tajnika, si dajajo svoje zakone, pravila ali štatute, po kterih se mora vsak član te posebne lože ravnati; ima svojo kaso in svobodno ravná s svojim denarjem; pravila vsake posebne lože morajo biti taka, da niso v glavnih stvaréh nasprotna unim celega reda ali kluba. Opravniki celega reda, vsakega distrikta in vsake lože se volijo iznova vsako leto. Na leto je v vsaki loži najmanj dvakrat občni zbor, ki se v svojih zadevah pogovarja, v vsakem distriktu enkrat, kjer se poslanci posebnih lož zbirajo, kamor vsaka navadno po enega pošlje, kterega je njen zbor za najboljšega spoznal in izvolil. V distriktnem zboru se pogovarjajo o zadevah vseh dotičnih lož ter stvarí poravnavajo in vredujejo. Vsaki distrikt voli in pošilja navadno sopet enega poslanca, ki ga v občni ali glavni zbor celega reda ali kluba pošlje. Mesto za glavni zbor distrikti odločijo; al ni treba, da bi bil ravno tam, kjer je stolica njegova, temoč v tem mestu, kamor je poslancem najpriročnije in najceneje iti. V tem glavnem zboru se pogovorijo in vredijo obče potrebe, dadó pravila in poravnajo zadeve celega kluba, ter se opravniki vnovič volijo.

Tako predstavlja celi klub veliko ljudovlado (republiko), ktera obsega več distriktov, in vsaki distrikt ima sopet neodvisne majhine republike, ložo. Vse skupaj je v ravnopravni zvezi; član podpira člana, republika republiko, in tako je združena moč. — Da se nov član v društvo sprejme, je treba mnogo in to smešnih ceremonij, kterih pa tukaj popisaval ne bodem; glavna stvar je pa ta, da mora član osebo, ki želí v klub stopiti, opravnikom predstaviti in za njo porok biti, da je poštena. Ko je to dovršeno, se ji pravila predložijo, po kterih se ravnati obeča tudi s prisego. Na poštenje vsakega uda se ostro gleda; nepošteni se odpravijo.

Takošnih klubov pa nimajo samo možki, temoč tudi ženske; tako je omenjeni „red ovčaric“ samo za ženske. V zbor ne sme nikdo, kdor ni član, in žene imajo pri svojih zborih, tako v ložah kakor v distriktih in stolici klubovi samo eno moško osebo, namreč vselej „starega tajnika.“ Vsaka loža, kadar se osnuje in s kterim glavnim redom ali klubom v zvezo stopi, si dá posebno ime, in tako je v enem distriktu po 10, po 20, po 30 lož istega kluba, vsaka s posebnim imenom, akoravno istega kluba. Udje možkih klubov se imenujejo v zborih med seboj „bratje“, ženske pa „sestre.“

Sedaj pa natančneje, kaj je namen teh družeb.

Navadno se imenujejo „Sick and funeral Societies“ (zgovarjaj sik end fjúneral sosajétis, to je, bolniške in pogrebške družbe) ali „benefit, ali friendly societies“ (izgovarjaj benefit, frendli sosajétis, to je, dobrotne ali prijatelske družbe). Glavni namen vseh je potrebnim svojim družbenikom pomagati. Vsaka loža ima pravila, koliko mora vsaki ud na teden, na 14 dni ali na mesec plačevati, in koliko potem v potrebi iz ložne denarnice dobiva. Navadno je tako, da vsaki ud, ki zbolí ali po nesreči delati ne more, na teden po 5 gold. (10 šilingov) v podporo dobiva; pa navadno pristopijo boljši delavci v več klubov, tako, da po 10 do 15 gold. na teden dobivajo; in poleg tega ima vsaka loža tudi svojega zdravnika. Kadar kteri ud umrje, se plača iz ložine kase po 100 gold. več; ako je pa umrli bil ud več klubov, dobí po 200 ali 300 gld. S tem denarjem plača se pogrebščina in zapuščenim pomaga. Ako se kteremu udu in njegovi rodbini prigodí velika nesreča, ktere si ni sam kriv, in mu sama loža, ktere je ud, ne more pomagati z denarji po potrebi, se obrne ta loža do distrikta ali glavnega opravilstva in tako se navadno lep znesek potrebnim v pomoč nabere. V obče se gleda pri opravilstvu na veliko varčnost in na to, da udje redno plačujejo.

(Dal. prih.)

Dopisi.

V Buda-Peštu 4. maja. V. — Skoraj neogibljiva vojska je politično gibanje na Ogerskem nekako ustavila. Zdi se mi, kakor da bi Magjari razumeli, da je za nje največa nevarnost, ako se Avstrija zdaj v kak vnanji boj zaplete, kteri bi utegnil sedanje, njim ugodne razmere prekucniti. Zdaj jih navdaja upanje, da bojo gospodovali dokaj večemu številu Slovanov in Rumunov. Pri razpravah o volitvi odbora za národne zadeve so zopet odkrito pokazali, kaj da hočejo. Celó Deák, vodja zbornice poslancev, se je predrznil trditi, da deželni poslanci nimajo poklica, na deželnem zboru pravic svojega naroda braniti, ampak vsak poslanec je le poslanec cele dežele, ter mora toraj pravice deželne, pravice ogerskega političnega naroda braniti! Res! da ni prav nobenega razločka med ogerskim deželnim zborom in med dunajskim državnim zborom pod Šmerlingovo vlado. Kako si Magjari le upajo bivšemu ministru Šmerlingu najmanjšo stvarco očitati, ker se sami o narodnih zadevah tako do pičice po njegovih pravilih ravnajo! — Rumuni so po pravici zahtevali, da bi bili o odboru za narodne zadeve vsi narodi ogerske dežele primerno zastopani. Res je, da z ozirom na Slovake to nikakor ni mogoče, ker Slovaki žalibog nimajo nobenega narodnega poslanca na deželnem zboru, dasiravno jih je čez $2^1/_2$ miljona. Al kdo drug je tega kriv, kakor Magjari, da med 30 slovaškimi kandidati ni mogel nobeden v deželni zbor priti! — En poslanec (ako se ne motim Rudnjanski) je rekel, da Slovaki njegovega okraja so najzvestejši (ogerski) domoljubi, in ako bi med njimi ne bilo (národnih) šuntarjev, ne bi bilo nobenih narodnih razprtij. Dobro jo je zagodil mož! — Rumuni se pa Magjarom nikakor ne bodo dali potlačiti; tudi jih je na Ogerskem dosti lepo število; celó neki magjarsk časopis je priznal, da jih je okrog 2 miljona in 200 tisoč. Število Slovakov pa se od dne do dne manjša. Ne vém, ali je res ali ne, kar mi je neki Slovak pravil, da se na peštanskem vseučelišču število Slovakov dijakom samo na pol miljona poštéva. Na taki način vseučiliščna mladež lepo število nemagjarskih narodov pri vsaki priložnosti pojužnja. — Če ne bodo Magjari drugim narodnostim pravičnejši, gotovo zapustijo rumunski poslanci magjarski deželni zbor, kakor so zapustili Čehi in Poljaki pred 3 leti dunajski državni zbor. Ne davno sem od nemagjarskih poslancev slišal, da v kratkem času pričakujejo razpuščenja deželnega zbora, al tega ne vem, ali zarad grozeče vojske ali zarad dosedanjega neugodnega delovanja poslancev. — Predno končam, naj še omenim, da so Magjari v národnih zadévah drugih dežélá avstrijskih zeló nevedni, kar ni čudo, ker razun magjarskih in nemških časopisov in knjig ne beró druzih. Ni dolgo tega, kar sem nekemu v drugih rečeh dosti izvedenemu Magjaru o Slovencih na Štajerskem, Koroškem, Kranjskem, Goriškem in Primorskem pripovedoval, kako se njih narodnosti godí v uradnijah in na drugih veljavnih mestih; naravnost mi je rekel, da je za trdno mislil, da vse te dežele so čisto nemške. Ko sem mu pa od poslednje „okrožnice“ ljubljanskega škofijstva pripovedoval, mi je pritegnil in na kratko odgovoril: „Rajše naj moji otroci črke ne poznajo, kakor da bi se v šoli potujčevali ter se učili mene in mojo narodnost zaničevati.“ — Bog daj, da bi se hudi viharji, kteri se zdaj na političnem obnebji Avstrije kèpičijo, brez škode kmalu prevlekli. Bog naj budí nad Avstrijo!

Iz Gradca 3. maja. P. — Slovenci, če tudi jih sedanji čas vojskini hrup po časnikih gluší, vendar niso oglušéli za narodno ravnopravnost, ampak oni vedno radi slišijo, kako se po slovenskem svetu godí tej pravici, ki jo imenujejo božjo in naravno. Naj tedaj tudi jez priložim nekoliko drobtinic „narodnemu novičarju.“ V Gradcu je v predmestji, Karlau imenovanem, jetnišnica, v kteri se pokorí okoli 450 možkih, med kterimi ste gotovo dve tretjini slovenskega rodú; v Lankovicah pa je kakih 190 žensk zaprtih, kterih polovica so Slovenke. Če je res, kar navadni pregovor pravi, da „številke najglasneje govoré“, se pač iz tega lahko razvidi, kako živa potreba je, da vsi gospodje, naj so viši ali niži državni pravdniki ali sodniki, ki imajo s tema jetnišnicama opraviti, razumejo slovenski jezik. V prejšnjih časih se pa na to potrebo čisto nič gledalo ni, in še pri poslednjem imenovanji c. kr. državnega pravdnika bi se tej tako očitni potrebi ne bilo zadostilo, ako bi sam gospod minister pravosodja ne bil odločil, da državni pravdnik mora tudi slovenski znati. Hvala mu! — Poslednje „Novice“ so povedale, da so presvitli cesar milostivo dovolili, da se že več zaprtim in spokorjenim jetnikom odpustí zadnji čas njih zapora. To milost je, kakor slišimo, doseglo v tukajšnji jetnišnici 10 Slovencev in 7 Nemcev, v Lankovicah pa 16 Slovenk in 10 Nemk. V Karlav-i je visokocenjeni naš rojak gospod dr. Melè pomilostene pokorjence (Slovence in Nemce) pred odhodom nagovoril v obéh jezicih, tako izvrstno, da se je videlo vsem na obrazu, da jim je globoko segel v srce. Slovenci so vsi ginjeni klicali „živio“ Njih Veličanstvu, Nemci pa tudi tako svoj „vivat.“ V Lankovicah — pravijo — je ravnatelj tukajšnjega c. kr. višega državnega pravništva gospod Gabriel tudi s slovenskim ogovorom izpustil pomilostene Slovenke; če je res govoril slovenski, se je moral za silo naučiti nekoliko slovenščine, ker saj nam ni znano, da govorí slovenski. Ako je tedaj res slovenski in če tudi le kake besede govoril, je s tem djansko spričal potrebo znanja slovenskega jezika. In tako se čedalje bolj kaže resnica, da narodni naši možje, ki se poganjajo za pravično obveljavo našega jezika v uradnijah, se ne sprehajajo v utopijah, ampak da hodijo trezno pot prave djanske potrebe.

Iz Ptuja na Štaj. — Čitalnica naša ima 17. dne tega meseca ob 10. dopoldne véliki zbor. Načrt razprav je: 1. Sporočilo ravnatelja o družbini delavnosti v preteklem letu; 2. sporočilo blagajnika; 3. volitev odbora; 4. predlogi in nasveti posameznih udov. — Po shodu je občni obed, zvečer pa „beseda“ s petjem, gledišču igro in plesom. Odbor.

Iz Kastva na Primorskem 19. aprila. — Dovolite, drage „Novice“, da vam moje slabo pero prvikrat kaj piše. Pa kaj bi pisalo? Kastav je majhen grad, in le malo se pri nas novega godí. Kakor dopis iz Kastva mnozih poprav potrebuje, kterega je g. Plešarjev v 13. broji „Novic“ popravil, tako ima tudi njegov mnogo in velicih pogreškov. Gosp. Plešarjev velí, da je gosp. M. Jurinac kakor „Cicero pro domo sua“ govoril in delal. Resnica je to; saj žalostno bi bilo, da ne bi se za svoje rojstno mesto potezal roják, da ima le važnih in veljavnih razlogov. O tem mu hvala in dika! Nastaje prašanje: Jeli je gosp. M. Jurinac imel dostojnih razlogov za svoje zahteve? Da! imel jih je dosta, in kteri so to bili? Evo jih! 1. Vrhovno sodišče, ktero je imelo oblast tudi človeka na smrt obsoditi; 2. mnoge pohvalnice od cesarja Jožefa I. in maršala Nugent-a, o kterih g. Plešarjev trdi, da tudi na Volovsko spadajo. Ako bi to istina bila, bi se gotovo v teh pohvalnicah tudi ime Volovsko čitalo, a tega nismo. — Strašilo je beseda „veliko“, kar g. Plešarjev velí, da imajo podžupanije: Zvoneća, gornji in doljni Rukavac, Kućeli, Perenići, Pobri, Bregi in Matulji veliko lepšo in krajšo pot v Volovsko, kakor v Kastav; al to ni istina. Če imajo nektere od teh malo krajšo pot v

Volovsko kakor v Kastav, lepše je nima nobena. Veliki in mali Bergud, Puži, Jurdani, Jušici, Trinajstiči nimajo le 5 minut krajše poti v Kastav kakor v Volovsko, ampak dvakrat krajšo, in to od Jušić v Kastav je 0.375 milj, v Volovsko pa 0.686 milj, — to je tistih 5 minut, o kterih Plešarjev piše! Kar se pa Novograjcev tiče, jim gosp. Plešarjev zlo svetuje in zlo želí, ker jim svetuje, da gredo po novi cesti do Blažinove hiše, od tamo v Volovsko. Na to odgovarjam, da gosp. Plešarjev Novograjce slabo slabo pozná in ne vé, da imajo Novograjci v Reki opraviti in da skoraj vsaki dan tje vozovi gredó. Če bi pa v Kastvu kaj opravila imeli, bi med potjo opravili in naprej ravno šli; ako hočejo iti v Volovsko, bi zgubili 4 ure, in to dve uri iz Reke v Volovsko, 2 iz Volovskega do Jušić z vozom po cesti, ktera gré zmiraj vkreber. To ste one 2 milji, kterima se gosp. Plešarjev čudi, da ju je gosp. M. Jurinac napomenil na deželnem zboru. — Kar pa gosp. Plešarjev o železnici meni, da bo postaja v Matuljih, to samo on vé; morebiti misli sam na svoje stroške železnico delati in po svoji volji v Matuljih postajo narediti. In ako bi ta postaja tudi v Matuljih bila, bi bilo ravno tako deleč v Volovsko kakor v Kastav, in to 0.437 milj. Gosp. Plešarjev trdi, da se je 4800 Kastavcev za Volovsko odločilo; to je res čudo, da se jih ni še več, ker sladke besede lahko vsacega premamijo, in kako ne bi še le prostega kmeta, kterega so vsakako nagovarjali, na priliko, da, če pride pretura v Kastav, bojo plačevali enaka plačila kakor dozdaj; vrh tega bojo morali večkrat tlako delati, najpoprej pa hišo za temnico zidati. Kaj se je še godilo v Kinkolnovi gostilnici, čez to vržem raje plajšč sosedne ljubavi. — Iz Volovskega v Reko, pravi Plešarjev, da je eno uro; al jaz mu rečem, da je dve dobri uri, kar sem sam skusil, vozeč se iz Reke v Volovsko v majhini ladii, na kteri so štirje veslali. — Vprašam dalje gosp. Plešarjevega: čegav je Prelok, in odkod drva na Preloku? morebiti iz volovske šume? Prelok je od več stoletij kastavski, in drva se pripeljavajo v Prelok iz kastavske šume „Lisine“, obroči tudi iz okolice kastavske, oglje ravno tako, in doge prav tako. Iz volovske okolice se tega vsega nič ne dobiva. Onemu duhovnemu pa povem, da je imel dosti prostora za stanovanje; ako je pa hotel imeti kakošno palačo, je že poprej lahko vedel, da je ne dobí v Kastvu, a še manj v Volovskem. Pozneje je prišlo še več duhovnov, pa so se lahko nastanili in dobro se jim godí.

L. B. Z....ć.

S Pivke 1. maja. — Sadjoreja in sploh drevoreja je za naše kraje zeló tehtna reč; zatoraj gre vsakteremu možu hvala, kteri se trudi o tej reči kaj zdatnega stvariti. Drevesnice, sklenjene z učilnicami, se za ta del sploh priporočajo. Tacih imamo v našem šolskem okraji zdaj že pet; tri so popolna lastnina dotičnih šol, namreč v Postojni, Št. Petru in Slavini, kar je bilo že v „Novicah“ povedano; dve ste se to spomlad ustanovili, pa svet ni v polno lastino dan, temuč v najem od grajščine v Senožečah, in v vžitek za čas od gosp. farmana Fr. Križaja v Hrenovicah. Govorica pa o sadjereji na Notranjskem zmiraj nas spominja, da en del Notranjcev in Istrijanov nikoli ne sme pozabiti moža, ki je pred leti krog Trnovega in Jelšan sadje in trto učil saditi, namreč preč. gosp. Petra Aleša, zdaj prošta med tržaškim korarstvom. — V naši strani se tudi od druge strani čedalje bolj podpira podučevanje za djansko življenje; obrtnijska šola za deklice v Postojni je od gospé Marije Kalistrove te dni dobila dve obligacii narodnega posojila za 200 gold. v dar. In tako ta šola zdaj šteje že 750 gold. zaloge v državnih papirjih. Naj bi se odprlo še več milodarnih rok! — Unidan je nekdo priporočal g. Zalokarjevo knjigo „Umno kmetovanje“ za rabo v ljudskih šolah; on pač ni vedel, da imamo že lastno knjigo tacega obsežka za nedeljsko šolo, namreč „Ponovilo šolskih naukov 3. del“; nalašč za mladino je spisana, in večidel po gosp. Zalokarjevi posneta, zraven je prav nizke cene, 28 kr.

Iz Podrage na Vipavskem 4. maja. J. J-k. — Ljube „Novice“, razglasite svojim čitateljem veselo novico, da tudi pri nas v Podragi bodemo kmalu napravili narodno-kmetiško knjižnico (bukvarnico), v kteri bodemo posebno o zimskih večerih in ob nedeljah se shajali in slovenske časopise in slovenske knjige brali in o kmetijstvu in o druzih gospodarskih rečéh se pogovarjali. Pa tudi za domače branje bo knjižnica skrbela, ker bodo udje tudi na dom si lahko knjige in časopise izposojevali. Hvala gre zato našemu srenjskemu predstojništvu, ker to reč lepo podpira in je tudi dovolilo knjižnico za tisto sobo, v kteri imajo srenjski odborniki seje in pisarnico. Že smo nabrali 23 podpisov, med kterimi je tudi naš župan gosp. Luka Žgur in srenjski svetovalec gosp. Tone Uršič in več srenjskih odbornikov, pa tudi naš častiti gospod duhovni pastir; nadjamo se, da bode še več udov pristopilo. Ker pa želimo, da bi bila kakošenkrat kakošna skupščina in kaka mala zabavica, zatoraj se že postave snujejo, ktere se bodo viši gosposki v potrjenje predložile. Tako bodemo tudi mi Podražani po izgledu druzih omikanih Slovencev napredovali in se tako omikali in likali. Tedaj živila knjigarnica, ali, kakor nekteri pravijo, čitalnica! Ako se ustanoví knjigarnica, gré posebna zahvala iskrenemu našemu rojaku in vrlemu domoljubu g. Tonetu Žgur-u, zdaj osmošolcu v Gorici, ki ni pred odjenjal, dokler ni dovršil blagega namena, dasiravno ni manjkalo mnogo zaprek. Vsak začetek je težek, tedaj tudi ta; al trdna volja zmore vse, in po pravici se nadjamo, da tudi našim nasprotnikom se bode zgodilo, kakor slavni ipavski pesnik poje:

„Taki tud' dolgo ne bodo več spali;
Radi za nami se bodo podali —
Čutje slovensko jih zmagalo bo!“

Tedaj se je nadjati, da premila daničica národne omike in dušnega in telesnega izobraževanja bode tudi nam Podražanom čem dalje tem prijaznejše svetila, saj imamo že svojo šolo, ktere pred 3 leti ni bilo, tedaj bodo čez nekoliko let vsi naši otroci znali brati; knjižnica pa jim bode ponujala več podučljivih in koristnih knjig za duševno izobraževanje. — H koncu pa še nekaj. Ker se ravno zdaj mnogo po časnikih piše o nemščini v malih šolah, naj tudi jaz eno povem. Hodil sem pred 20 leti v Š. v šolo; imeli smo, kolikor se spominjam, skoraj samo nemške knjige, razun katekizma; g. učitelj nas je prav dobro naučil po nemški odgovarjati, toda samo odgovarjali smo, — vedeli pa nismo prav nič, kaj. Morebiti da so gospodje pri spraševanji mislili, da res to umemo, kar odgovarjamo, — al nič nismo razumeli. Bili smo kanarčki, ki pesmico pojó, kakor so ga na orglicah naučili! Kaj mi tedaj zdaj koristi zgubljeni čas?

V Senožečah 27. aprila. *(Stari denar. — „Ilirski Primorjan.“ — Vreme.)* Pred 14 dnevi je neki kmet četrt ure odtod v vasi Gaberčah tik svoje hiše pot popravljal in s pikonom (krampom) udaril po mestu, od kodar se mu 80 srebrnjakov razne velikosti in podobe izsuje. Nevedni kmet se sè srebernjaki hitro v Trst podá ter jih ondi zlatarju za 2 forinta prodá; samo enega in sicer najmanjšega najdenih srebernjakov mu je tukajšnji kupčevavski oskrbnik gosp. Avguštin Gardeli z velikim trudom izprosil, kterega vam pošljem s prošnjo: naj kak numismatik ta denar pregleda in

pové, iz ktere dôbe da izhaja?*) Starinski je gotovo, to kaže že njegova oblika. — „Ilirski Primorjan“ se jako pri nas razširja, kajti v 15 iztisih nam dohaja in ljudstvo ga čedalje raje čita; izposojuje se ta list iz roke v roko, kakor „Novice.“ Pisava njegova se je v zadnjih dveh listih mnogo na bolje zasuknila; tudi „Matevž“ se sè „Slavoljubom“ v poslednjih dveh listih veliko bolj možko pogovarja. Sezite tedaj rodoljubi pridno tudi po njem, posebno pa vi gospodje duhovni, učitelji in slovenske čitalnice, kajti potreba nam je tudi v Trstu slovenskega časnika kot ribi vode. Podpirajmo „Primorjana“ na vso moč, da nam more kmalu v veči obliki in saj enkrat v tednu izhajati, tako pa osramotimo tiste rogovileže v Trstu, kteri svetu trobijo, da so ga z velikim trudom na dan spraviti pomagali; zdaj mu pa celó take progle nastavljajo, da — bi zaspal! Sam sem se, žalibog! v Trstu tega prepričal; mislim pa, da jim bode spodletelo. — Celo preteklo zimo nismo pri nas imeli burje; norčevali so se že ljudje, da ji je kdo luknjo zamašil; al hipoma, ko je preteklo saboto nekaj mirnega dežja padlo, se je zlodej zopet oglasil tako, da nam je dosti škode, posebno pri drevji naredil, celó nektera letos brez kolov vsajena drevesica do tál nagnil. Polje stoji prav lepó; hruške, jabelka in češnje jako veselo cvetó, marélice so že pred tednom odcvetele; tudi trava se je lepo prijela, in tako se nadjamo dobre letine, ako ne pritisne kakošna pozneja uima.

Senožeški.

Trebnje na Dol. 4. maja. V. M. Trebanski. — Naznanite predrage „Novice“, da je danes nemila smrt nam vzela blagorodno gospodično Josipo Greslnovo, ktera je bila zvesta prijatlica in podpornica slovenskemu slovstvu vse svoje dni do smrti. Bila je pa ranjka tudi mnogim mnogim ubozim usmiljenega srca, toraj je njena zguba zlasti v današnjih časih za reveže okolice trebanske toliko veča zguba. Naj počiva nepozabljiva hči matere Slave v miru Gospodovem!

Iz Čemšenika 26. aprila. H. — Glasovita „okrožnica“, zavolj ktere nekterim srce radosti poskakuje, da se narod naš némči, nekterim pa so ravno zavoljo tega srca vsa potrta, mi daje povod, da tudi jez zarad jezika v naših ljudskih, gimnazijskih in realnih šolah svojo vmes rečem, čisto objektivno.

Nemški jezik je res jezik, ki se ga veliko po svetu govorí, tudi omikan jezik je. To vemo tudi mi Slovenci. Tudi vladni jezik je nemški jezik, in nam Slovencem, ko drage matere naše — slovenščine — nekdaj celó ni bilo v šolah, je bil dojnica (ama), ki nas je izrejala in na noge stavila. Nihče tedaj ne more dojnici nehvaležen biti, sicer tudi matere svoje ne ljubi; al tudi ama ne sme otroka vzeti materi, ker bi sicer nikakor ne bila poštena dojnica, ampak roparica ciganka. To se mi tako jasno zdi kakor solnce; zato pravo pot hodi, kdor se drží tega vodila. — Kar se tedaj tiče učnega jezika v šolah, je moja misel ta, da začetna ljduska šola naj je skozi in skozi domača, — glavna šola naj v poznejših razredih podá učencu slovnice nemške toliko, kolikor je primerno za mlado glavo; v srednjih šolah (gimnazii in realki) pa naj si hodite slovenščina in nemščina zmiraj vstrič (paralel), bodite naj pravi brat in sestra. V začetne ljudske šole naj se nikjer ne vriva nemščina, ker na tem mestu je le sila; sila pa nikoli ni dobra! Ako bi kteri kratkovidni stariši hrepeneli po nemščini že v tej šoli, naj se drage volje pogodijo z učiteljem, da otroka vsaki drugi dan eno uro posebej učí nemsčino samo. Sicer pa naj se v teh začetnih šolah ne črhne nobena nemška beseda, da se pazljivost otrók ne cepi na dva kampa in nazadnje nič ne doseže. Ako reva blebetá par nemških besed, že včasih misli, Bog vé kaj da zná! To dela neko neumno nečimurnost, ktero smo ravno zdaj večkrat slišali od „urlavbarjev“; ako jo je prav po nemško zarentačil, ko je slišal, da mora v vojsko, ga je občudoval marsikdo: „lej, lej, kako Anže nemško zná!“ Človek, ki je vjel kakih par besedí nemških, se v gostilnici, kadar je miza mokra in glava polna, ž njimi najraji pobaha. Zatega voljo se pa vendar menda ni treba nemščine učiti! — Zato le vse na pravem mestu, da „ne izplevemo pšenice s plevami!“

Ama me je odgojila,
Mati me je pa rodila, —
Zato, ama, ljubim te,
Mater svojo pa čez vse!

Iz Ljubljane. — V poslednji seji mestnega zbora (3. dne t. m.) so bile volitve novih odbornikov potrjene. — Gosp. župan je po nasvetu stavbinega odseka povedal, da nikakor ne kaže, nove ulice napraviti med hišo nekdanje policije in knez-Auerspergovo. — Gosp. Blaznik se je pritožil, da vozniki z gajžlami pokajo po mestu kakor da bi na kaki „gmajni“ bili; dr. Orel nasvetuje, naj se pri vhodih v mesto na table zapiše, da je pokanje po mestu ostro prepovedano in gosp. Dežman je dodal, naj se tudi to na te table zapiše, kako se ima voz vozu ogibati po mestu; gosp. župan je obljubil, da se oboje zgodí. — Dr. Orel je vprašal župana: ali je res, da je rodovina ranjcega župana Ambroža do tolikega premoženja prišla, da se ne spodobi več, otrokom njegovim še miloščine iz mestne kase dajati? Gosp. župan je obljubil, natanko pozvediti to stvar. — Gosp. župan je naznanil, da je deželni odbor mestu posodil 20.000 gold. Dr. Orel predlaga, naj se mu zato zahvalnica pošlje; zbor pritrdi temu. — Gospod župan poroča, da s tem, da je mestni odbor dovolil, da se takim, ki jih je volja, prostovoljnim stopiti v vojaštvo, daje po 20 do 25 gld. na roko, se je mesto zopet letos popolnoma oprostilo nabire novincev (rekrutov), in želí, naj bi se čez dovoljenih 500 gold. še vprihodnje za drugo rekrutbo dovolil tak naročni denar. Gospod Debevec vpraša, po koliko se je dajalo prostovoljcem na roko. Gosp. župan odgovorí, da po 20 do 25 gold. Dr. Orel želí, da bi premožni mestjani, ki imajo sinove vojaške starosti, nekoliko dodali tej zalogi, da ne bi mestna kasa vsega trpela. Gosp. Blaznik nasvetuje, naj se namesti 20—25 gold. daje 40 gold. Dr. Schöppl govorí za županov predlog, al nikar naj se prostovoljcev preveč ne nabere, ker bi preobilno število tacih utegnilo mestu na zgubo priti. Gosp. Horak je le za naročni denar po 20 do 25 gld. Dr. Bleiweis se ne spušča v odločbo

*) Po željah Vaših smo vprašali gosp. Dežmana, kustosa ljubljanskega muzeja, ki hranuje take starinske novce, in izvedeli smo, da na ogled nam poslani srebernjak je benešk in sicer dožde (doge) Frančiška Dandula, ki je vojvodeval od leta 1330—1339. Na sprednji strani je napis: FRA. DANDVLO DVX (klečeči dožda v vojvodskem ornatu z rokama drží zastavo), na drugi strani je napis: S. MARCVS VENETI (lev z obstretjo okoli glave drží s tacama zastavo sv. Marka). Ljubljanski muzej ima že ta srebernjak, vendar pravi gosp. Dežman, da v knjigi Appelovi, ktera popisuje starinske denarje in medalije v 3. zvezku pod štev. 3921, kakor tudi v Wellenheimovi zbirki v 1. razdelkn 2. zvezka pod št. 2990 je ta srebernjak zaznamovan s črko **R** (rara), to je, da se le redko nahaja in zato, čeravno po srebru ni več vreden kakor en grošič, se ceni v Wellenheimovi knjigi na 2 gold. — Iz tega se lahko sodi, kako kratke pameti je bil oni kmet, ki je brez posveta s kakim izvedenim možem hipoma tiral v Trst, kar je našel, in vse najdene novce prodal za 2 gold. Gledé na ta dogodek in že več tacih dogodeb izrekamo tedaj željo dvojno: na korist najdenikom in deželi, naj bi domá najdene starinske denarje pa tudi druge take rečí poslali našemu muzeju saj na ogled, da se jim pové, kaj da so našli in kolikšne vrednosti da je najdena stvar. Naj se ne bojé, da bi se jim vzelo, kar je njihova lastnina!

Vred.

zneska, ki naj se prepustí previdnosti županovi, al treba je, da se po tej poti mestjanom nakloni dobrota, da namesti mladenčev, ki jih stariši s težkim srcem dadó v vojake, se naberó prostovoljci; vendar priporoča tudi dr. Orlov predlog. In ta je naposled tudi obveljal.

— 14. dne t. m. bode c. k. deželna vlada deželnemu zboru v gospodarstvo izročila premoženje P. P. Glavarjeve milodarne ustanove za uboge in bolne; v vsem skupaj znaša to premoženje 112.790 fl.

— Kmetijska družba je včeraj prejela iz Dunaja sporočilo, da taki, ki so kaj poslali v dunajsko razstavo, se morejo tudi sami po železnici v 2. in 3. razredu tje in nazaj peljati, da plačajo le polovico vožnine, ako se izpričajo z razstavnimi kartami, ki jim jih bode dunajska kmetijska družba te dni po pošti poslala.

— Véliki sejm v pondeljek je privabil veliko goveje živine na trg; drago se je prodajala, ker vojaki sedaj potrebujejo sila veliko mesá. Tudi senú je cena poskočila že čez 2 gold.

— Zadnjo saboto je s kmetov vrelo sila ljudí v hranilnico, da so jemali vloženi denar iz nje. Ne vemo, kaj bi rekli njihovemu strahu. Vsak, se vé, da je gospodar svojega denarja in storí ž njim, kar mu je drago; al zakaj se jim v hranilnici zdaj ne zdi denar varen, tega mi ne razumemo.

— 1000 mehikanskih prostovoljcev ima po noči med 9. in 10. dnevom t. m. zapustiti naše mesto in se v Trst podati na pot čez morje v Mehiko. V nedeljo opoldne je bil obed na slovó mehikanskemu krdelu. Ces. mehik. polkovnik g. Leiser je povabil mnogo gostov, med kterimi tudi mestnega župana gosp. Costa; časnikarstvo nemško je zastopal vrednik „Laib. Zeit.“ gosp. Dimic.

— Radostno potovanje je bilo „Sokolom“ v nedeljo, ko so se zjutraj ob 6. uri odpravili na pot v Dol. Povsod so vrle naše domačine sprejemali z velikim veseljem. Po sv. maši, kjer so peli slovenske zbore, so se sprehajali po prijazni okolici in z gimnastičnimi igrami se kratkočasili; opoldne so se snidli pri obedu prav „židane volje.“ Popoldne je za njimi mnogo gostov prišlo iz Ljubljane, in to je še povišalo veselje. Tako se je Dolanom izpolnila želja, ki jo je v poslednjih „Novicah“ izrekel g. Jan. Vodnik, „Sokolom“ pa tudi ostane ta izhod v Dol v prav prijaznem spominu.

— C. kr. deželno poglavarstvo v Trstu je od tukajšnega tiskarja Milica kupilo 200 iztisov „Malega sadjerejca“, kterega bode razdelilo učencem malih šol na kmetih. — To je koristna „okrožnica“!

— Iz zapuščine g. Gr. Riharja je prišel snopič 16 lepih Marijinih pesem ravnokar na svetlo, ki se dobivajo pri Kremžarji in pri sestri slavnega rajncega skladatelja na prodaj.

— Navadna razstava cerkvenih oblačil, ktera tukajšna bratovščina presvetega rešnjega Telesa delí revnim cerkvam, se začne jutri v nunski parlatorii in bode trajala celih osem dní. Vstop je slehernemu pripuščen.

— Naš častiti roják gospod dr. Tancer, učitelj zoboslovja na vseučilišču v Gradcu, je prišel za malo dni (do 13. t. m.) v Ljubljano na svèt in pomoč takim, ki imajo kako bolezen v zobéh. Kakor druge zdravniške vednosti, je tudi ta v novejšem času velik korak naprej storila, in g. dr. Tancer se ves žrtuje tej vednosti. Zato ga priporočamo vsem, ki njegove pomočí potrebujejo; stanuje v gostilnici pri „Wilden Mann“ poleg mestne hiše.

— Zdaj so se vendar oglasili nekteri dopisniki iz Ljubljane zastran naših mestnih volitev. „Neue „Presse“ bere ostre levite „tako imenovani nemški stranki“, pa ji svetuje, naj pobere svoja kopita in načelniki njeni naj se odpovedó vodstvu, za ktero nikakor niso sposobni. — Dopisnik v „Oest. Zeitg.“ tudi graja „raztresenost“ (Zerfahrenheit) svoje stranke, pa jezdari abotno svojo „intelligencijo“ in „bildungo“, kakor da bi narodni mestjani desetkrat v žakelj ne vtaknili onih kulturonoscev, kterih največa moč je v tem, da se bahajo z „inteligencijo“, o kteri nikjer ni duha ne sluha. Naposled oklicuje ta dopisnik, da je v njegovem taboru mesto „organizatoričnega talenta“ izpraznjeno. Kam se imajo konkurenti oglasiti in s kakošnimi spričali imajo izkazati svoj „organizatorisches Talent“, ni rečeno; brž ko ne je dopisnik za to še le pobaral v Frankfurt.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Ni sicer še počila prva puška; al nastavljeno je vse in povsod tako, da zdaj zdaj se utegne to zgoditi. Veči del pruske armade je pripravljen, da nastopi pot na vojsko, kteri vojvoda bode princ Friderik Karl. Tudi na Laškem so že imenovani voditelji posamnih krdel in zraven redne armade se 50 batalijonov narodne straže orožuje za vojskino službo na 3 mesece, za ktero bode pripravljena 20. dne t. m. Garibaldi se je ponudil kralju. Ako se začne boj, pravijo, da se začne v severji — na Prúskem in da pruska armada predere skozi Saksonsko v Avstrijo, kjer ji bode naša armada pod poveljstvom generala Benedeka spodoben odgovor dala. Maršal nadvojvoda Albreht pa se je v saboto zvečer z vsem svojim štabom podal v Verono. V Pragi in na Dunaji se vseučiliščini dijaki pripravljajo v študentovsko četo, ako bi je treba bilo. Tako se vse pripravlja na osodepolni čas. — Predno pa se vojska začne, se za gotovo pričakuje cesarjev razglas do narodov avstrijskih; zagotovlja se tudi, da vlada pokliče poslance iz vseh deželnih zborov na Dunaj, da ji bodo kot svetovavci na strani stali o viharnem času pa samo za to (ad hoc). To je pravo. Le za božjo voljo starega „ožjega državnega zbora“ po nobeni ceni ne! — Iz Pešta se sliši gorjupa novica, da se je Deak v ogerskem zboru zopet prijel nesrečnega svojega programa od meseca maja l. 1861. To je čisti nemško-magjarski dvalizem, — to je napoved novih homatij v cesarstvu samem, — to je razmirje 20 milijonov druzih nenemških Avstrijanov. Sv. duh razsvetli Magjare, da opustijo pogubljivo početje! — Ces. postava, oklicana 5. maja in veljavna za vse cesarstvo razun laškega, razglaša, da vse bankovce po 1 in 5 gold., ki jih je dozdaj le dunajska banka pravico imela izdajati, vzame država na-se. Ti bankovci so tedaj odsihmal cesarski in se imajo kot cesarski denar jemati povsod. V vsem skupaj bode teh bankovcev po 1 in 5 gold. za 150 milijonov gold. Ker je tistih, ki jih je banka izdala in jih zdaj država (vlada) prevzame, že za 112 milijonov gold. med ljudstvom, jih bo država naredila še za 38 milijonov gold., da se dopolne znesek od 150 milijonov gold. Ves ta znesek je potem državni, ki ga vlada potrebuje največ za vojskine priprave; ž njim si o sili saj za nekoliko časa pomagati hoče, da ne naklada davkov ljudstvu in da ne išče posojíla po svetu. Banki pa po takem ostanejo le bankovci po 10, 100 in 1000 gold. —

Kursi na Dunaji 8. maja.

5% metaliki 54 fl. 25 kr.	Ažijo srebra 127 fl. — kr.
Narodno posojilo 57 fl. 70 kr.	Cekini 6 fl. 14 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis**. — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.